

УДК: 336.143. 11

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ**МЕДИНСЬКА Тетяна**

Львівський торговельно-економічний університет
Державна установа "Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України"
<https://orcid.org/0000-0002-7998-4107>

У статті досліджено пріоритетні напрями витратків місцевих бюджетів України в умовах повномасштабного вторгнення РФ, акцентовано увагу на складних економічних умовах, з якими стикаються органи місцевого самоврядування в період збройного конфлікту. Проаналізовано динаміку витратків місцевих бюджетів України за 2021–2023 рр. (в тому числі за економічною класифікацією та функціональною ознакою), що дало змогу констатувати орієнтацію місцевих бюджетів на задоволення нагальних потреб населення та покращення безпекової ситуації. Розглянуто зміни у структурі витрат, зроблено акцент на фінансуванні оборони, соціальної підтримки та критичної інфраструктури, які стали основними статтями витрат в умовах кризи. Визначено проблеми й перспективи підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів на місцевому рівні, а також необхідності зміцнення міжбюджетних відносин і забезпечення прозорості витрачання державних коштів та необхідності стратегічного планування для забезпечення сталого розвитку територіальних громад в повоєнний період. Виокремлено питання видаткової політики органів місцевого самоврядування видаткової політики органів місцевого самоврядування за напрямом «Економічна діяльність» в умовах війни, в межах якого значною мірою органи місцевого самоврядування формують і розвивають фіскальне середовище підприємницької активності на своїй території. Визначено пріоритетні напрями витратків місцевих бюджетів у контексті здійснення антикризового управління на локальному рівні в умовах повномасштабного вторгнення РФ на територію України.

Ключові слова: місцеві бюджети, витатки місцевих бюджетів, пріоритети витрат, фінансування оборони, соціальна сфера, критична інфраструктура, фіскальне середовище бізнесу.

<https://doi.org/10.31891/mdes/2024-14-2>

**ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ
ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ**

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну стало найбільшим випробуванням для розвитку територіальних громад та місцевого самоврядування. У 2022 році ця система перебувала на етапі свого становлення, адже реформа адміністративно-територіального устрою та децентралізація, що відбувалися паралельно впродовж 2014–2020 рр., лише завершилися. Хоча протягом цього періоду територіальні громади стикнулися з низкою значних за масштабами та характером криз (зокрема, пандемією), війна спричинила нові, складніші, виклики: масове вимушене переміщення населення, перехід до постійної підтримки ЗСУ, безпекову кризу на всій території України, логістичну та енергетичну кризи тощо.

Відтак, важливо дослідити зміни підходу до видаткової політики на локальному рівні в умовах війни, що зумовлені новими видатковими повноваженнями та політикою держави.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження теоретико-методичних та прикладних аспектів економічного розвитку регіонів України в умовах війни та повоєнного відновлення, зокрема податкової і видаткової політики на рівні місцевих бюджетів, висвітлені у працях таких науковців, як С. Іщук [12], Ю. Маркуц [8], Т. Мединської [16], М. Мельник [15], О. Піхоцької і О. Юшик [13], А. Софієнко [11], І. Сторонянської і Беневської Л. [17].

**ВИДІЛЕННЯ НЕВИРИШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ,
КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ**

Однак, пріоритетні напрями витратків місцевих бюджетів у контексті здійснення антикризового управління на локальному рівні в умовах широкомасштабної війни в Україні та зменшення обсягів фінансових ресурсів і їх вплив на розвиток фіскального середовища підприємницької активності за участі місцевих бюджетів недостатньо досліджено.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є визначення проблем та обґрунтування пріоритетних напрямів витратків місцевих бюджетів України в умовах війни.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Війна результувалася погіршенням стану фіскального середовища підприємницької активності у територіальних громадах. По-перше, суттєвих змін зазнала податкова політика на усіх

рівнях управління. По-друге, органи місцевого самоврядування на сучасному етапі змушені не лише виконувати покладені на них функції, а й взяли на себе невласливі досі функції по розміщенню внутрішньо переміщених осіб та їх підтримці, покращенню безпекової ситуації на своїй території, фінансовій підтримці ЗСУ, військовослужбовців-жителів громади та їх сімей тощо. Питання безпеки та захисту населення, забезпечення їх нагальних потреб у складних непередбачуваних умовах стали ключовими, не нівелювавши, при цьому, інтересу місцевого самоврядування до підтримки місцевого бізнесу, залучення нових підприємств на свою територію, налагодження взаємодії з суб'єктами господарювання для збереження економічної резильєнтності на локальному рівні.

Вплив на видаткову політику органів місцевого самоврядування у періоді 2022-2023 рр. мали передовсім наслідки війни, як прямі, так і опосередковані. Згідно з результатами оцінювання збитків та потреб в Україні за лютий 2022 року – лютий 2023 року, проведеного за участі Світового Банку, Кабінету Міністрів України, ЄС та ООН [1], збитки (що визначені як прямі витрати на заміну пошкодженого і знищеного майна) за рік війни в Україні сягнули 135 млрд дол. США, а втрати (розраховані як недоотримані вигоди у грошовому вираженні, зумовлені змінами в економічних потоках внаслідок війни) – 290 млрд дол. США, тобто більше у понад два рази. Акцентуючи на сферах, які зазнали збитків, прослідковуються два тренди: найбільше зафіксовано пошкодження об'єктів соціальної сфери (59 968,4 млн дол. США) та інфраструктури (41 993,3 млн дол. США), натомість найбільші обсяги втрачених майбутніх вигод – у реальному секторі економіки (124 089,0 млн дол. США) (рис. 1).

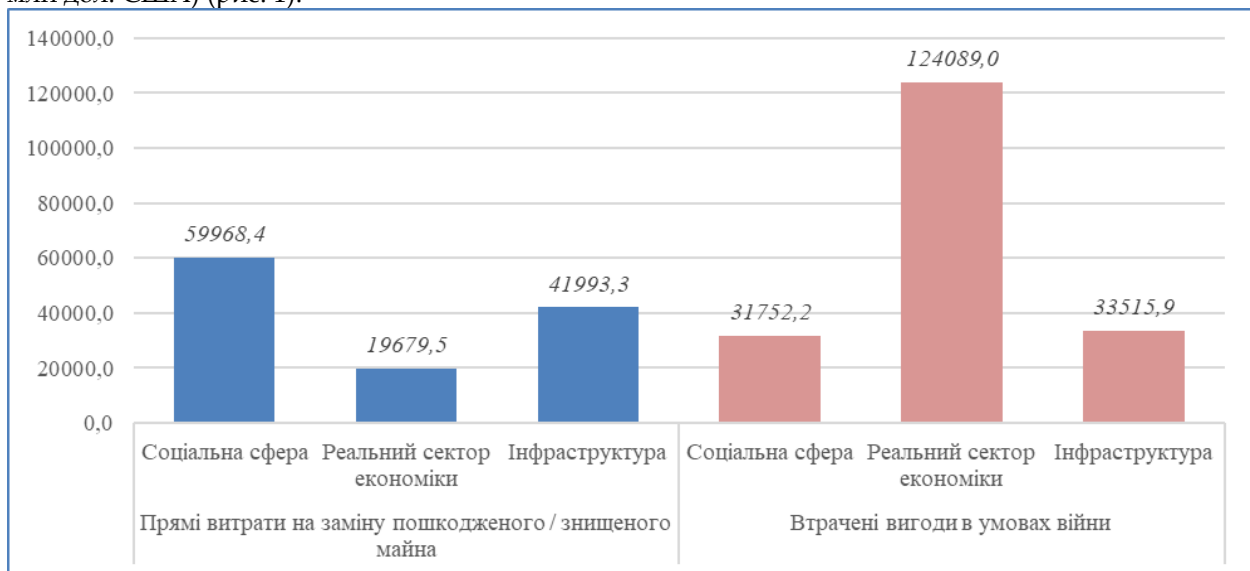

Рис. 1. Прямі втрати і втрачені вигоди в умовах року війни в Україні, лютий 2022 – лютий 2023 рр., млн дол. США
Джерело: складено на основі [1]

Такі результати свідчать не лише про додаткове навантаження на місцеві бюджети у контексті відновлення об'єктів критичної інфраструктури та будівель комунальних закладів, а й про значні втрати податкових надходжень від руйнувань у реальному секторі економіки (19 679,5 млн дол. США) та втрачені майбутні доходи від сплати до місцевих бюджетів платежів за результатами діяльності суб'єктів господарювання (124 089,0 млн дол. США), що, імовірно, матиме наслідком погіршення стійкості місцевих бюджетів у довгостроковому періоді через переміщення підприємств, припинення господарської діяльності, скорочення обсягів виробництва, руйнування логістичних ланцюгів тощо.

Аналіз виконання місцевих бюджетів України впродовж 2021-2023 рр. дає змогу констатувати падіння обсягів податкових надходжень одразу після початку війни у 2022 р. (у березні-квітні) і поступове покращення ситуації у наступні місяці та у січні-жовтні 2023 р. Збільшення обсягів податкових надходжень до місцевих бюджетів після травня 2022 року зумовлене зростанням надходжень ПДФО з доходів військовослужбовців, а їх падіння у листопаді 2023 р. – вилученням надходжень від справляння цього податку до державного бюджету.

Зміна дохідної частини місцевих бюджетів, очевидно, стала однією з основних причин зміни підходу до здійснення видаткової політики на локальному рівні. Зменшення обсягів видатків місцевих бюджетів у 2022 р. (85,0% обсягу попереднього року) та покращення ситуації у 2023 р.

(109,3% обсягу попереднього року) корелює з динамікою обсягів податкових надходжень та міжбюджетних трансфертів в складі місцевих бюджетів.

Водночас зміна підходу до видаткової політики на локальному рівні зумовлена не лише скороченням обсягів фінансових ресурсів у розпорядженні органів місцевого самоврядування, а умовами війни – новими видатковими повноваженнями та політикою держави.

До ключових пріоритетів у бюджетній сфері у період 2022 р. – дотепер віднесено: забезпечення потреб сектору оборони та безпеки життєдіяльності населення, утримання на довоєнному рівні соціальних стандартів, забезпечення надання гарантованих державою соціальних послуг, підтримка вимушено переміщеного населення, формування фіскального середовища для розвитку бізнесу в умовах нестабільності та постійної воєнної загрози. Крім того, в означених умовах бюджетна система України стикнулася з новими викликами: потребою зміни дизайну формування та реалізації бюджетної політики, забезпечення гнучкості і коригування бюджетних показників; безпрецедентним зростання дефіциту державного бюджету (19% від прогнозованого ВВП у 2022 р.), що вимагало задіяння грантових і кредитних інструментів наповнення бюджетів усіх рівнів; спрямуванням на сектор безпеки та оборони значних обсягів видатків з державного бюджету, підключення до підтримки ЗСУ місцевих бюджетів; вимушеного маневрування між трьома напрямками видатків: безпекою і обороною; соціальною сферою; підтримкою бізнесу [2].

З огляду на критично відмінні умови існування і розвитку місцевих бюджетів у 2022 році, як відповідь на воєнну загрозу на рівні Кабінету Міністрів України, міністерств та відомств було прийнято низку законодавчих та нормативно-правових актів, що змінили умови здійснення видатків на локальному рівні.

По-перше, з метою оперативного й ефективного прийняття управлінських рішень в кризових умовах *спрощено бюджетні процедури на місцевому рівні, розширено повноваження місцевого самоврядування, а також призупинено перевірки Державною аудиторською службою виконання місцевих бюджетів* шляхом прийняття Постанови КМУ «Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану» №252 від 11 березня 2022 року, зокрема визначено: умови здійснення бюджетних повноважень органами місцевого самоврядування, їх виконавчими органами, місцевими державними адміністраціями, військово-цивільними адміністраціями; заходи з мобілізації додаткових фінансових ресурсів до місцевих бюджетів; передачі коштів з місцевого бюджету на потреби ЗСУ і забезпечення заходів правового режиму воєнного стану.

У контексті розширення видаткових повноважень з прийняттям Наказу Міністерства фінансів України «Про внесення змін до Типової програмної класифікації видатків та кредитування місцевого бюджету» до видатків місцевих бюджетів віднесено видатки, пов'язані з наданням підтримки ВПО та евакуйованим особам [3. Крім того, шляхом прийняття постанови Кабінету Міністрів України №693 від 17 червня 2022 року передбачене право управління коштами місцевих бюджетів без оприлюднення відповідних актів [4].

По-друге, *врегульовано порядок фінансового забезпечення діяльності органів управління на місцевому рівні* в умовах воєнного стану [5].

По-третє, з прийняттям Закону України «Про внесення змін до розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України та інших законодавчих актів України» №2134-IX від 15 березня 2022 року [6] в умовах воєнного стану не застосовується стаття 55 Бюджетного Кодексу України щодо проведення захищених видатків. *Пріоритетність здійснення видатків* врегульована постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану» № 590 від 9 червня 2021 року [7], відповідно до якої видатки на національну безпеку та оборону і на здійснення заходів правового режиму воєнного стану віднесено до видатків першої черги; видатки, віднесені у мирний період до захищених, - видатків другої черги; фінансування капітальних видатків передбачено в останньому порядку і де-факто здійснювалося за умови доведення їх нагальності. Таким чином з початку війни було забезпечено ліквідність єдиного казначейського рахунку [8].

На увагу заслуговує факт постійного внесення змін до Постанови КМУ №590: впродовж 2022 року – 20 разів, 2023 року – 8 разів, що обумовлено неспроможністю спрогнозувати ситуацію навіть у короткостроковому періоді та зміною потреб органів управління. Зокрема, в цьому контексті неодноразово розширено перелік бюджетних видатків другої черги внаслідок віднесення до цього переліку придбання і встановлення джерел резервного живлення, роботи і послуги з будівництва, реконструкції, ремонту та утримання інфраструктури у сфері дорожнього господарства,

придбання спеціалізованої техніки для комунальних підприємств, будівництво/придбання житла для внутрішньо переміщених осіб тощо [9].

Крім того, Законом України «Про внесення змін до розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України та інших законодавчих актів України» №2134-IX від 15 березня 2022 року [6] скасовано вимогу Бюджетного Кодексу України щодо передачі коштів між загальним та спеціальним фондами бюджету в межах бюджетних призначень шляхом прийняття рішення про місцевий бюджет чи внесення змін до нього.

Аналізуючи динаміку видатків місцевих бюджетів України за економічною класифікацією, чітко прослідковується вплив обмежень, зумовлених прийняттям постанови КМУ № 590 (рис. 2), зокрема щодо капітальних видатків. У 2022 р. їх обсяг становив 50 577,9 млн грн, що більше ніж удвічі менше суми капітальних видатків довоєнного 2021 р. (122 518,8 млн грн). Впродовж січня-листопада 2023 р. обсяг капітальних видатків зріс у 2 рази порівняно з попереднім роком і практично досяг значення 2021 р., що зумовлено передовсім послабленням обмежень, визначених Постановою Кабінету Міністрів України №590.

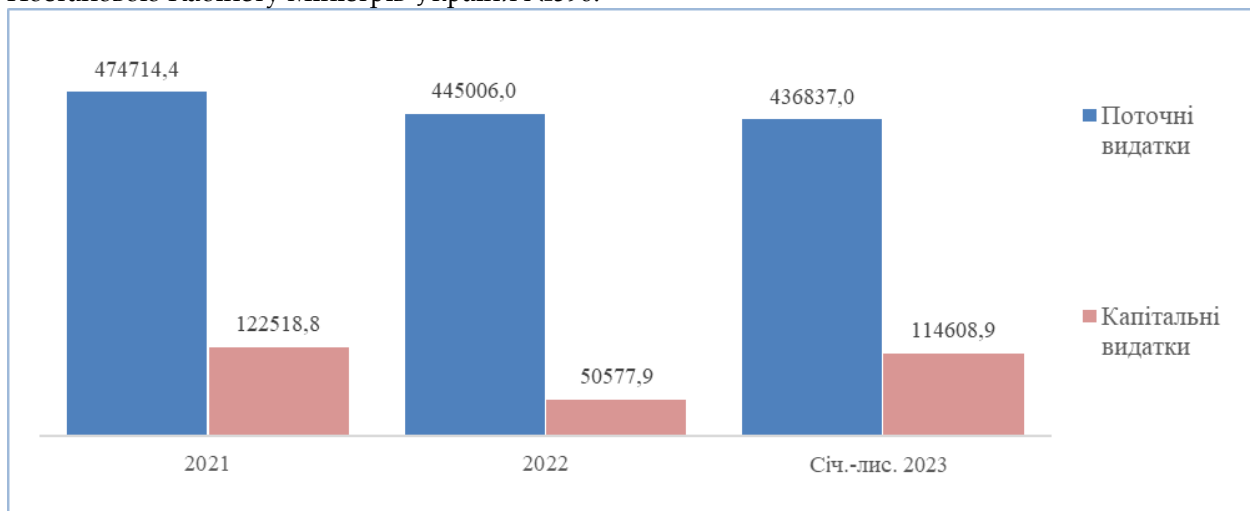

Рис. 2. Динаміка видатків місцевих бюджетів України за економічною класифікацією, 2021 - січень-листопад 2023 рр., млн грн

Джерело: складено на основі [10]

Про певну переорієнтацію місцевих бюджетів на задоволення нагальних потреб населення та покращення безпекової ситуації свідчить порівняння структури видатків місцевих бюджетів у 2021 – 2023 рр. (рис. 3, а). В цьому контексті з початком війни питання втілення інфраструктурних та проєктів економічного спрямування втратило свою актуальність.

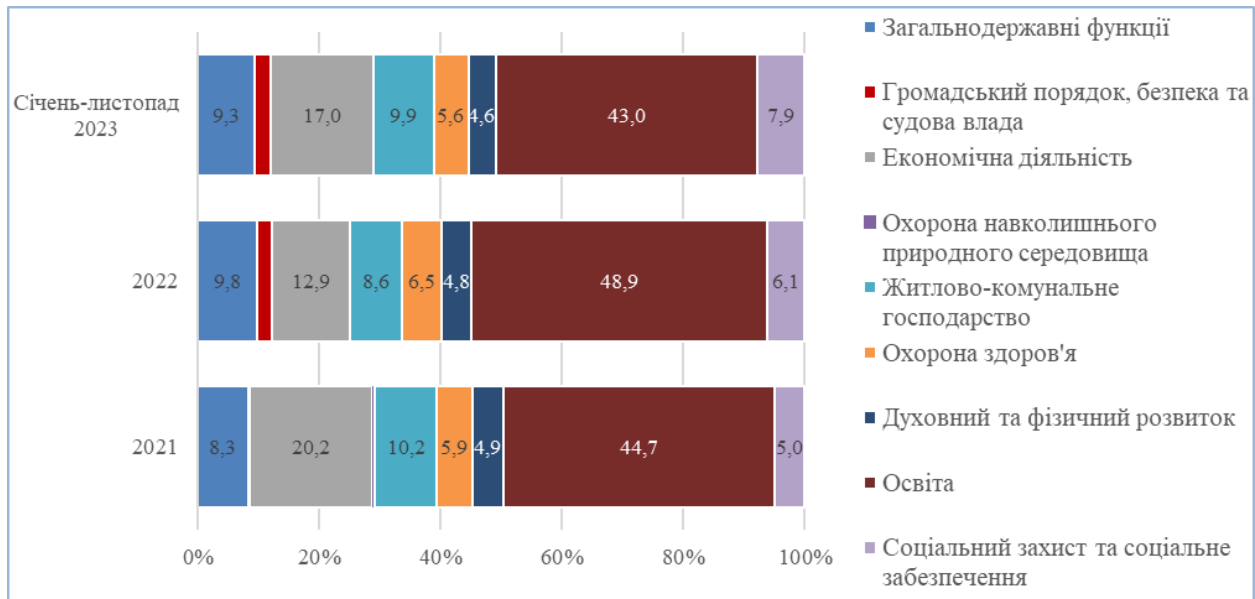
У 2022 р. спостерігалось суттєве зниження частки видатків на економічну діяльність (на 7,3 в.п. порівняно з 2021 р.), житлово-комунальне господарство (на 1,6 в.п.), духовний і фізичний розвиток (0,1 в.п.), охорону навколишнього природного середовища. Натомість відбулося зростання часток за такими напрямками: освіта (4,2 в.п.), соціальний захист та соціальне забезпечення (1,1 в.п.), охорона здоров'я (0,6 в.п.), загальнодержавні функції (1,5 в.п.), також в разі зросли видатки на громадський порядок, безпеку та судову владу. Впродовж 2023 року ці тенденції збереглися.

Аналізуючи структуру видатків за цей період в розрізі видів видатків (рис. 3, б), наші висновки підтверджуються:

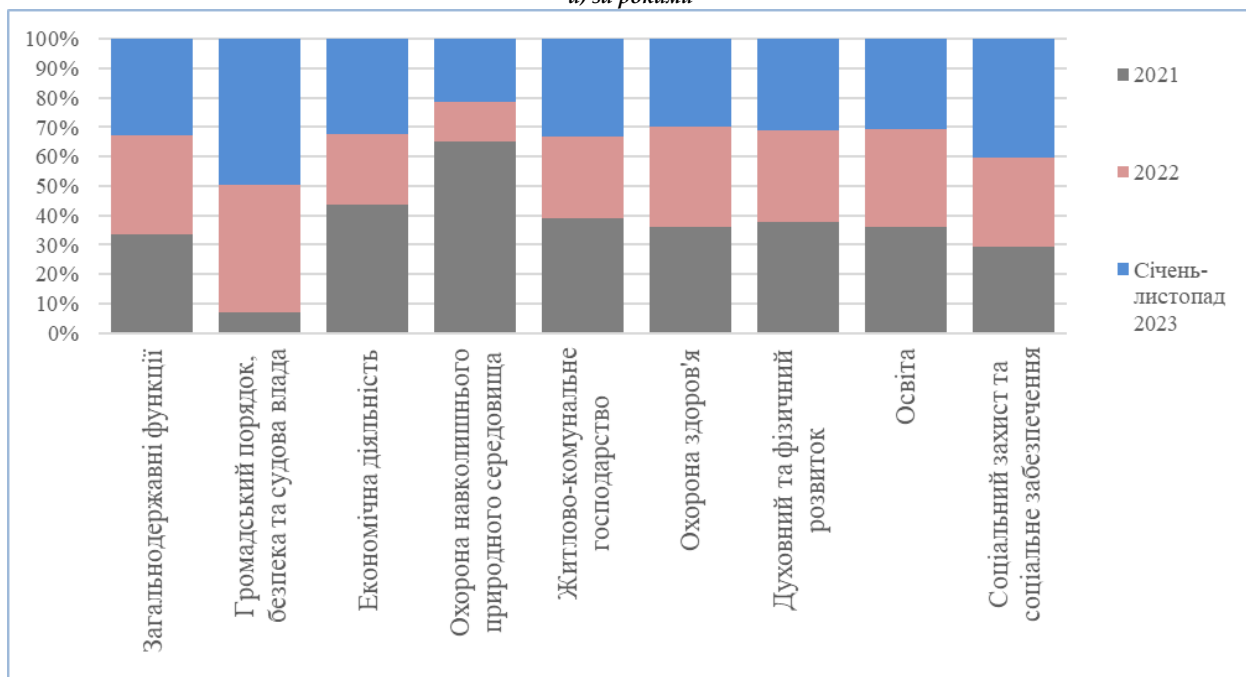
- по-перше, органи місцевого самоврядування активно включилися у стабілізацію безпекової ситуації в державі (видатки на забезпечення громадського порядку та безпеки у 2021 р. становили дещо більше 5% видатків на цей напрям у 2021-2023 рр.; а за 11 місяців 2023 р. – 1/2 видатків за три роки);

- по-друге, суттєво зросла частка видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення у січні-листопаді 2023 р. (40% у структурі видатків за цим напрямом за період 2021-2023 рр.), інші видатки соціального характеру (освіта, охорона здоров'я, духовний і фізичний розвиток) за аналізований період розподілені порівну, тобто фінансове забезпечення надання соціальних послуг населенню в умовах війни було збережено на довоєнному рівні, за окремими напрямками навіть посилене;

- по-третє, відбулося скорочення витратків на охорону навколишнього середовища (витатки за 2021 р. становили близько 65% витратків за 2021-2023 рр.), економічну діяльність (витатки за 2021 рік – 45% витратків 2021-2023 рр.), ЖКГ (близько 40%).

а) за роками

б) за видами витратків

Рис. 3. Структура витратків місцевих бюджетів України за функціональною класифікацією, 2021- січень-листопад 2023 рр.

Джерело: складено на основі [10]

Від'ємний абсолютний приріст витратків місцевих бюджетів (табл. 4.7) став трендом 2022 р. і прослідковувався у більшості регіонів за більшістю видами функціональної класифікації (загальнодержавні функції, економічна діяльність, охорона навколишнього природного середовища, ЖКГ, духовний і фізичний розвиток та освіта). Зростання обсягів фінансування спостерігалось лише щодо громадського порядку, безпеки та судової влади, соціального захисту і соціального забезпечення (усі регіони, окрім тих, де відбувалися активні бойові дії і звідки простежувалося масове переміщення населення (Донецька, Запорізька, Луганська, Харківська, Херсонська області та м. Київ)).

За одинадцять місяців 2023 р. помітне покращення ситуації, адже повсюдне зниження обсягів видатків простежуються лише по двох напрямках – освіті і охороні здоров'я. По сектору загальнодержавних функцій у більшості регіонів видно збільшення обсягів спрямованих фінансових ресурсів, що, серед іншого, обумовлено фінансовою підтримкою з боку органів місцевого самоврядування Збройних Сил України.

Освіта є «найоб'ємнішим» за обсягами спрямованих фінансових ресурсів напрямом видатків. Оскільки повноваження в цій сфері є делегованими органам місцевого самоврядування з державного рівня, фінансове забезпечення надання освітніх послуг значною мірою забезпечено за рахунок освітньої субвенції.

У період з початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України МОН оцінює зменшення кількості учнів закладів загальної середньої освіти в Україні на рівні 5% порівняно з вереснем 2021 р. [11]. Зниження видатків на освіту сягнуло значно більших показників і спостерігалось практично в усіх областях. При цьому, у прифронтових регіонах від'ємний абсолютний приріст становив понад 1000 млн грн у кожному (Донецька, Дніпропетровська, Запорізька, Луганська, Харківська, Херсонська, м. Київ), що передовсім пов'язано зі значними руйнуваннями закладів освіти на цих територіях та вимушеним переміщенням великої кількості батьків з дітьми шкільного віку.

З другого боку, зниження видатків на освіту у період 2022-2023 рр. великою мірою обумовлене саме скороченням обсягу освітньої субвенції у 2022 р. на 10% [12] та у 2023 р. на 20% порівняно з 2022 р. В цей період до обсягу освітньої субвенції для усіх місцевих бюджетів застосовано коефіцієнт 0,9 і, крім того, не враховано додаткові години навчального плану для учнів групи і на окремі предмети, факультативи, індивідуальні заняття тощо [11]. Внаслідок зменшення обсягів освітньої субвенції у 2022-2023 рр. органи місцевого самоврядування вимушені співфінансувати надання освітньої послуги, спрямовуючи за цим напрямом власні фінансові ресурси, або оптимізувати мережу закладів освіти на власній території, що дасть змогу скоротити видатки.

Таким чином, на прикладі освітнього напрямку здійснення видатків з місцевих бюджетів видно: в умовах війни на органи місцевого самоврядування лягло значне додаткове навантаження як у контексті фінансування нових, нетипових, видатків, так і для підтримки надання гарантованих державою соціальних послуг на належному рівні.

Акцентуємо також на питанні видаткової політики органів місцевого самоврядування за напрямом «Економічна діяльність» в умовах війни, в межах якого значною мірою органи місцевого самоврядування формують і розвивають фіскальне середовище підприємницької активності на своїй території (рис. 4). Якщо у 2022 р. за цим видом видатків простежувалося найбільше зниження обсягів вкладених фінансових ресурсів в усіх регіонах України, то у 2023 р. ситуація покращилася – для 23 регіонів характерне підвищення обсягів спрямованих за напрямом видатків.

Найбільші обсяги видатків стабільно спрямовувалися на розвиток транспорту (у їх складі переважають видатки на ремонт і будівництво доріг та відшкодування перевізникам витрат за пільгове перевезення пасажирів): близько $\frac{1}{2}$ видатків за цим напрямом. Значними були також видатки на будівництво (в основному сюди належать капітальні вкладення та реалізація інвестиційних проєктів), які у довоєнному періоді сягали $\frac{1}{5}$ видатків на економічну діяльність, а в умовах війни були суттєво знижені (до 10% у 2023 р.), а також на іншу економічну діяльність – зі зміною безпекової та економічної ситуації їх обсяг зріс на 3702,7 млн грн.

Як видно, за аналізований період склад видатків на економічну діяльність не зазнав змін. Їх відсутність у підході до здійснення видатків на економічну діяльність у цілком нових умовах, на нашу думку, є свідченням інерційності органів місцевого самоврядування у політиці формування фіскального середовища підприємницької активності на локальному рівні.

Підсумовуючи, зауважимо: в умовах війни назріла потреба зміни дизайну формування та реалізації бюджетної політики в напрямі забезпечення гнучкості і коригування бюджетних показників, що стало наслідком таких процесів: спрямування на сектор безпеки та оборони значних обсягів видатків з державного бюджету, підключення до підтримки ЗСУ місцевих бюджетів; вимушеного маневрування між трьома напрямками видатків – безпекою і обороною; соціальною сферою; підтримкою бізнесу. Внаслідок зміни пріоритетів відбулася і зміна підходу до проведення видатків місцевих бюджетів внаслідок, по-перше, скорочення обсягів фінансових ресурсів у розпорядженні органів місцевого самоврядування, по-друге, появи нових видаткових повноважень та новою політикою держави – спрямованою на забезпечення резилентності бюджетної системи.

Рис. 4. Склад видатків на економічну діяльність з місцевих бюджетів України, 2021- січень-листопад 2023 рр.
Джерело: складено на основі [10]

Аналізуючи особливості виконання місцевих бюджетів в умовах війни, вчені неоднозначно трактують результати бюджетної політики держави в частині видатків місцевих бюджетів. Як зауважують Піхоцька О. та Ющик Ю., інтуїтивно її оцінюють як позитивне явище (оскільки забезпечено профіцит виконання місцевих бюджетів), однак де-факто отримані результати є наслідком, по-перше, «замороження» видатків спецфондів та обмеження фінансування інфраструктурних проєктів, по-друге, виникнення заборгованості по окремих виплатах через обмеження «захищених» статей бюджету в умовах воєнного стану [13; 14].

Водночас можемо констатувати, що спроможність органів місцевого самоврядування виконувати розширений спектр функцій та фінансово забезпечити таке виконання є наслідком ефективно проведених реформ децентралізації. Посилена за наслідками бюджетно-податкової реформи фінансова спроможність місцевих бюджетів «закріпила» можливості органів місцевого самоврядування як ефективно розпоряджатися значними власними фінансовими ресурсами, так і залучати їх з додаткових джерел, що стало запорукою надання першочергових соціальних послуг населенню, забезпечення допомоги внутрішньо переміщеним особам, підтримки релокації бізнесу, розбудови та утримання у належному стані укриттів, комплектування й забезпечення функціонування Пунктів незламності тощо.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Визначено пріоритетні напрями видатків місцевих бюджетів у контексті здійснення антикризового управління на локальному рівні в умовах повномасштабного вторгнення РФ на територію України: забезпечення потреб сектору оборони та безпеки життєдіяльності населення, утримання на довоєнному рівні соціальних стандартів, надання гарантованих державою соціальних послуг, підтримка вимушено переміщеного населення, формування фіскального середовища для розвитку бізнесу в умовах нестабільності та постійної воєнної загрози. Аргументовано, що їх досягнення відбувалося в умовах трансформаційних процесів на національному та локальному рівнях, що проявилися у: скороченні обсягів фінансових ресурсів у розпорядженні органів місцевого самоврядування; появі нових видаткових повноважень на місцевому рівні; зміні орієнтирів формування та реалізації бюджетної політики, її спрямування на забезпечення резилентності бюджетної системи.

Аналіз видатків місцевих бюджетів за 2021-2023 рр. дав змогу констатувати орієнтацію місцевих бюджетів на задоволення нагальних потреб населення та покращення безпекової ситуації.

Зменшення обсягів фінансових ресурсів на розвиток фіскального середовища підприємницької активності за участі місцевих бюджетів впродовж періоду війни зумовлене обмеженням фінансування капітальних видатків, встановленим на законодавчому рівні для забезпечення ліквідності єдиного казначейського рахунку.

Перспективи подальших досліджень мають зосереджуватися на аналізі ключових тенденцій і проблем, які визначають фінансову стійкість місцевих бюджетів України в умовах війни, з акцентом на розробку рекомендацій для підвищення їх ефективності та адаптації до сучасних викликів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. UKRAINE. Rapid Damage and Needs Assessment, February 2022 – February 2023. March 2023, the World Bank, the Government of Ukraine, the European Union, the United Nations. 132 p.
2. Державний бюджет України 2022 року: виконання в умовах повномасштабної війни. НІСД. 14.03.2023 р. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/derzhavnyy-byudzheth-ukrayiny-2022-roku-vykonannya-v-umovakh>
3. Про внесення змін до Типової програмної класифікації видатків та кредитування місцевого бюджету. Наказ Міністерства фінансів України № 95 від 10.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0095201-22#Text>
4. Про внесення змін до пункту 1 постанови Кабінету Міністрів України від 11 березня 2022 р. № 252. Постанова Кабінету Міністрів України № 693 від 17 червня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/693-2022-%D0%BF#Text>
5. Про затвердження Порядку фінансового забезпечення діяльності військових адміністрацій. Постанова Кабінету Міністрів України №397 від 1.04.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/397-2022-%D0%BF#Text>
6. Закону України «Про внесення змін до розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України та інших законодавчих актів України» №2134-IX від 15 березня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2134-20#Text>
7. Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану. Постанова КМУ № 590 від 9.06.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2021-%D0%BF#Text>
8. Маркуц Ю. Видатки під час війни: що вдалося і не вдалося профінансувати у 2022-му. Вокс Україна. 2023. URL: <https://voxukraine.org/vydatky-pid-chas-vijny-shho-vdalos-i-ne-vdalos-profinansuvaty-u-2022-mu>
9. Урядову постанову №590 змінено. АМУ. Місцеві фінанси. 26 грудня 2022 року. URL: <https://auc.org.ua/novyna/uryadovu-postanovu-no590-zmineno>
10. Open Budget. URL: <https://openbudget.gov.ua/>.
11. Софієнко А. Особливості розподілу освітньої субвенції у 2023 році. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/budzheth/Inform.dovidky.rozrakhunku.osv.subv.24.01.2023.pdf>
12. Виклики економічного розвитку регіонів України в умовах війни та повоєнного відновлення: науково-аналітична доповідь / С.О. Іщук, Л.Й. Созанський, М.І. Мельник, І.Р. Залуцький, Т.Г. Васильців, О.М. Мульська, О.О. Левицька, І.З. Сторонянська, Х.М. Патицька, Х.М. Притула, С.Л. Шульц; ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України». Львів, 2023. 31 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/e20230002.pdf>
13. Піхоцька О.М., Ющик Ю.В. Аналіз виконання бюджетів в період воєнного стану. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична. Випуск 35/2022. URL: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7486095>
14. Місцеві бюджети в умовах війни: регіональний вимір та джерела наповнення. URL: <https://od.org.ua/uk/miszevi-budgeti-v-umovah-vijni/>
15. Мельник М.І., Мединська Т.В. Механізми підтримки і стимулювання розвитку підприємницького сектору України в умовах війни. Академічні візії. №36, 2024. URL : <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/1396/1268>.
16. Мединська Т.В., Галас Х.Ю. Сучасні тенденції формування і розподілу доходів місцевих бюджетів України. Глобальні та національні проблеми економіки. Електронне наукове фахове видання. 2018. № 21. С. 609-614.

17. Сторонянська І.З., Бенівська Л.Я., Медінська Т.В. Система фінансового вирівнювання в Україні в умовах сучасних викликів: основні проблеми та напрями їх вирішення. Фінанси України. 2023. № 2. С. 53-70.

REFERENCES:

1. UKRAINE. Rapid Damage and Needs Assessment, February 2022 – February 2023. March 2023, the World Bank, the Government of Ukraine, the European Union, the United Nations. 132 r.
2. Derzhavnyi biudzhety Ukrainy 2022 roku: vykonannya v umovakh povnomasshtabnoi viiny. NISD. 14.03.2023 r. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/derzhavnyy-byudzhety-ukrayiny-2022-roku-vykonannya-v-umovakh>
3. Pro vnesennia zmin do Typovoi prohramnoi klasyfikatsii vydatkiv ta kredyuvannya mistsevoho biudzhetu. Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy № 95 vid 10.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0095201-22#Text>
4. Pro vnesennia zmin do punktu 1 postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 11 bereznia 2022 r. № 252. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 693 vid 17 chervnia 2022 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/693-2022-%D0%BF#Text>
5. Pro zatverdzhennia Poriadku finansovoho zabezpechennia diialnosti viiskovykh administratsii. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy №397 vid 1.04.2022 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/397-2022-%D0%BF#Text>
6. Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do rozdil VI «Prykintsevi ta perekhidni polozhennia» Biudzhethnoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy» №2134-IKh vid 15 bereznia 2022 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2134-20#Text>
7. Pro zatverdzhennia Poriadku vykonannya povnovazhen Derzhavnoiu kaznacheiskoiu sluzhboiu v osoblyvomu rezhymi v umovakh voiennoho stanu. Postanova KMU № 590 vid 9.06.2021 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2021-%D0%BF#Text>
8. Markuts Yu. Vydatky pid chas viiny: shcho vdalosia i ne vdalosia profinansuvaty u 2022-mu. Voks Ukraina. 2023. URL: <https://voxukraine.org/vydatky-pid-chas-viiny-shho-vdalos-i-ne-vdalos-profinansuvaty-u-2022-mu>
9. Uriadovu postanovu №590 zmineno. AMU. Mistsevi finansy. 26 hrudnia 2022 roku. URL: <https://auc.org.ua/novyna/uryadovu-postanovu-no590-zmineno>
10. Open Budget. URL: <https://openbudget.gov.ua/>.
11. Sofienko A. Osoblyvosti rozpodilu osvithoi subventsii u 2023 rotsi. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/budzhety/Inform.dovidky.rozrakhunku.osv.subv.24.01.2023.pdf>
12. Vyklyky ekonomichnoho rozvytku rehioniv Ukrainy v umovakh viiny ta povoiennoho vidnovlennia: naukovy-analitychna dopovid / S.O. Ishchuk, L.I. Sozanskyi, M.I. Melnyk, I.R. Zalutskyi, T.H. Vasylytsiv, O.M. Mulska, O.O. Levytska, I.Z. Storonianska, Kh.M. Patytska, Kh.M. Prytula, S.L. Shults; DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen im. M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy». Lviv, 2023. 31 s. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/e20230002.pdf>
13. Pikhotska O.M., Yushchik Yu.V. Analiz vykonannya biudzhetyv v period voiennoho stanu. Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu ta prava. Serii ekonomichna. Serii yurydychna. Vypusk 35/2022. URL: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7486095>
14. Mistsevi biudzhety v umovakh viiny: rehionalnyi vymir ta dzherela napovnennia. URL: <https://od.org.ua/uk/miszevi-budjeti-v-umovah-viiny/>
15. Melnyk M.I., Medynska T.V. Mekhanizmy pidtrymky i stymulivannia rozvytku pidpriemnytskoho sektoru Ukrainy v umovakh viiny. Akademichni vizii. №36, 2024. URL : <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/1396/1268>.
16. Medynska T.V., Halas Kh.Iu. Suchasni tendentsii formuvannia i rozpodilu dokhodiv mistsevykh biudzhetyv Ukrainy. Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky. Elektronne naukove fakhove vydannia. 2018. № 21. S. 609-614.
17. Storonianska I.Z., Benivska L.Ia., Medynska T.V. Systema finansovoho vyrivniuvannia v Ukraini v umovakh suchasnykh vyklykiv: osnovni problemy ta napriamy yikh vyrishennia. Finansy Ukrainy. 2023. № 2. С. 53-70.

PRIORITY AREAS OF EXPENDITURE OF LOCAL BUDGETS OF UKRAINE IN WAR CONDITIONS

MEDYNSKA Tetyana

Lviv University of Trade and Economics

Institute of Regional Research named after M.I. Dolishniy of the NAS of Ukraine

The article examines the priority areas of expenditure of local budgets of Ukraine in the conditions of a full-scale invasion of the Russian Federation, focusing on the difficult economic conditions faced by local governments during the armed conflict. Issues of security and protection of the population, support for local business, attracting new enterprises to their territory, establishing interaction with business entities to maintain economic resilience at the local level. The dynamics of expenditure of local budgets of Ukraine for 2021-2023 are analysed (including by economic classification and functional characteristics), which made it possible to state the orientation of local budgets to meet the urgent needs of the population and improve the security situation. Changes in the structure of expenditures are considered, with an emphasis on financing defense, social support and critical infrastructure, which have become the main items of expenditure in times of crisis. The problems and prospects for increasing the efficiency of using budget resources at the local level are identified, as well as the need to strengthen inter-budgetary relations and ensure transparency in spending public funds and the need for strategic planning to ensure sustainable development of territorial communities in the post-war period. The issue of the expenditure policy of local governments in the direction of "Economic activity" in war conditions is highlighted, within which local governments largely form and develop the fiscal environment of entrepreneurial activity on their territory. The priority areas of local budget expenditures are identified in the conditions of the full-scale invasion of the Russian Federation into the territory of Ukraine.

Keywords: local budgets, local budget expenditures, spending priorities, defense financing, social sphere, critical infrastructure, fiscal environment for business.